

آسیب‌شناسی ابزار رایانه‌ای در تحقیقات (۲)

بررسی موردی نرم‌افزارهای «جامع الاحادیث ۳/۵» و «جامع فقه ۳»

رضا عطایی مرغملکی^۱

چکیده

فناوری، تأثیر بسیاری بر ایجاد تحول و چگونگی انجام فعالیت‌های علمی دارد. این رهاورد در عرصه نرم‌افزارهای علوم اسلامی نیز سبب پیشرفت و تغییر سبک مطالعه و علم‌آموزی از جهت کمی و کیفی شده است. از جمله اصلی‌ترین تأثیرات ورود نرم‌افزارها به عرصه فقه و حدیث، سهولت دسترسی به متون مختلف، سرعت در یافتن نقل‌های گوناگون و مشابه سازی میان متون مختلف است. اما این امکانات رایانه‌ای، علاوه بر خدمات، سبب بروز مشکلاتی هم می‌شود. از این رو ضرورت دارد که محققان این عرصه، نسبت به آسیب‌های آن هم دقت لازم داشته باشند و صرفاً به مطالعات و مراجعات نرم‌افزاری اکتفا نکنند. هدف این نوشتار آن است که به صورت موردی به برخی از آسیب‌های نرم‌افزار فقه و جامع الاحادیث بپردازد تا دانشیان حدیث نسبت به اشکالات فنی بهره‌گیری از این فناوری آگاهی لازم را کسب کنند.

واژگان کلیدی

اشکالات نرم‌افزارهای نور، خطاهای نرم‌افزار جامع الاحادیث، آسیب‌های نرم‌افزار فقه، ابزار دیجیتال، جوامع روایی

درآمد

یکی از دست‌آوردهای تکنولوژی مدرن در عصر حاضر، ایجاد جنبش نرم‌افزاری علوم اسلامی است. این گسترش ماشینی به‌مانند یک کتابخانه سیار، به در دسترس بودن آسان منابع و متون اسلامی و انجام تحقیقات علمی کمک بسیاری کرد. با وجود بهره‌هایی که این

۱. دانش‌آموخته سطح چهار حوزه علمیه قم.

تکنولوژی مدرن برای علوم اسلامی به ارمغان آورد، در برابر، کتاب‌های غیر دیجیتالی در انزوا قرار گرفت. هرچند جامعه علمی ماشینی ثمرات زیادی دارد، اما آسیب‌هایی نیز برای عرصه تحقیق و پژوهش دارد. آسیب این صنعت از جهتی نسبت به کتاب‌های کاغذی بیشتر است به دلیل این که اگر در این روش، نشر کتاب از روی نسخه‌ای باشد که غیر معتبر یا دارای اشکالاتی دیگر باشد، طبیعتاً در دسترس افراد بسیاری قرار خواهد گرفت و در نتیجه، این اشکالات، فراگیر خواهد شد. بنابراین قبل از آغاز کار بر روی متون و تمرکز بر کتاب‌های موجود در این نرم‌افزارها، حصول اطمینان از «عاری بودن متون از عیوب و خطاهای احتمالی» و «ضبط دقیق کتاب‌ها» امری ضروری است.

تحقیق حاضر با تمرکز بر نرم‌افزار «جامع الاحادیث ۳/۵» و «جامع فقه ۳» برخی از خطاهای نرم‌افزاری را به عنوان نمونه بررسی می‌کند. پیشتر در شماره نهم مجله دانش‌ها و آموزه‌های قرآن و حدیث، مقاله‌ای با عنوان آسیب‌های پژوهشی بهره‌گیری از نرم‌افزار «جامع الاحادیث» منتشر شده بود. در آن مقاله به برخی از آسیب‌های تحقیقات محتوایی و متن‌محور اشاره گردید. همچنین مقاله‌ای دیگر در قالب «یادداشت آزاد»^۲ با عنوان تفاوت نرم‌افزارهای «جامع الاحادیث ۳/۵» و «مکتبه اهل البیت ۲» در نقل از یک کتاب در شماره ۱۶ همین مجله منتشر شده است. در آن نوشته، ضمن اشاره قوت‌های مراجعه به نرم‌افزارها به یکی از کاستی‌ها نیز اشاره شده بود که نقل متفاوت از یک کتاب و یک چاپ مطبوع توسط دو نرم‌افزار «جامع الاحادیث ۳/۵» و «مکتبه اهل البیت ۲» است؛ تفاوت در نقلی که ضمن سرگردان کردن پژوهشگر در انتخاب یکی از دو نقل، اعتبار اصل نقل یک یا هر دو نرم‌افزار را خدشه‌دار می‌کند. همچنین در شماره هشتم مجله، نگاشته دیگری در قالب «یادداشت آزاد» با عنوان «برخی از اشکالات نرم‌افزار جامع الاحادیث» به شش اشکال نرم‌افزار «جامع الاحادیث ۳/۵» پرداخته شد.^۳

مقاله حاضر با تمرکز بر نرم‌افزار «جامع الاحادیث ۳/۵» و «جامع فقه ۳» در صدد است تا نُه نمونه دیگر از آسیب‌هایی که ممکن است فراروی پژوهشگران و مراجعه‌کنندگان قرار بگیرد را به صورت فهرستی ارائه دهد. این نگاشته با اذعان به این که نرم‌افزارهای نور، در مجموع، بهترین و بزرگ‌ترین تلاش برای دسترسی به منابع اسلامی در دوره حاضر است و قوت‌های بسیار آن، پاس‌داشتنی است، آن را شایسته نقد و ارتقا می‌داند.

۲. مجله دانش‌ها و آموزه‌های قرآن و حدیث، نگاشته‌های علمی را در ۲۸ قالب مختلف چاپ می‌کند که تعریف و توضیح این قالب‌ها در شماره یکم و ششم مجله منتشر شده است.

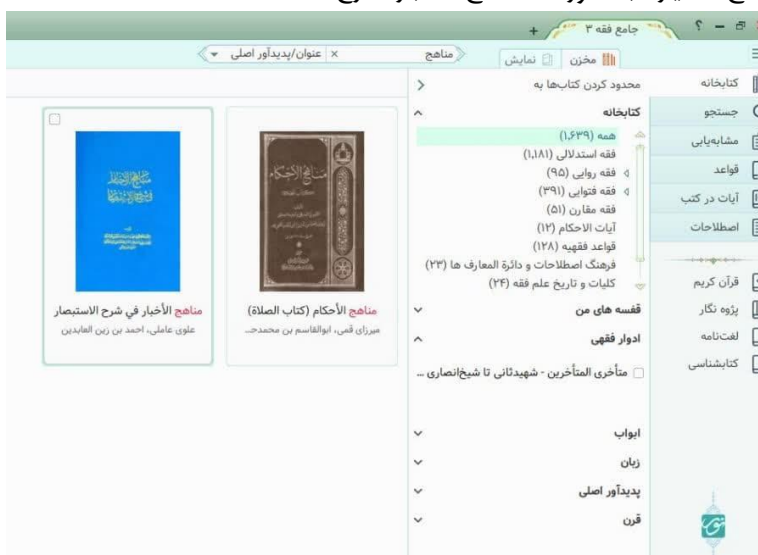
۳. نویسندگان مقاله به ترتیب: رضا عطایی مرغملکی، محمد حسین فیض اخلاقی و محسن بختیاری.

۱. درج اشتباه نام کتاب

علم فقه از جمله شریف‌ترین علوم و معارف اسلامی است و مورد توجه همه مذاهب اسلامی قرار گرفته است. امام خمینی رحمته الله علیه در بیان اهمیت و جایگاه علم فقه می‌فرماید:

این علم، تئوری واقعی و کامل اداره انسان از گهواره تا گور است.^۴

چه بسا اهمیت این علم سبب شد که مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور)، نرم‌افزار ارزشمند «کتابخانه و دانشنامه تخصصی جامع فقه» را تولید و در دسترس متخصصان و علاقه‌مندان قرار دهد. این اثر با ارزش، متشکل از ۱۶۳۸ عنوان کتاب و رساله با محتوای فقهی در ۲۸۵۸ جلد، به دو زبان فارسی و عربی گردآوری شده است. بنا بر توضیحاتی که توسط این مرکز ارائه شده،^۵ نرم‌افزار یادشده و نسخه‌های بعدی آن، طی یک برنامه فزاینده در جهت استفاده حداکثری از آخرین دستاوردهای فناوریانه پردازش متن و تکنیک‌های نوین هوش مصنوعی طراحی شده است. با این حال، «نرم‌افزار جامع فقه ۳» اشکالات متعددی دارد که یکی از آنها ثبت اشتباهی اسامی کتاب‌هاست. به عنوان مثال کتاب «مناهج الاخیار» به صورت «مناهج الاخیار» درج شده است.



اسبب‌شناسی ابزار رایانه‌ای در تحقیقات (۳)

۴. صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۲۸۹.

۵. <https://www.noorsoft.org/fa/software/View/>

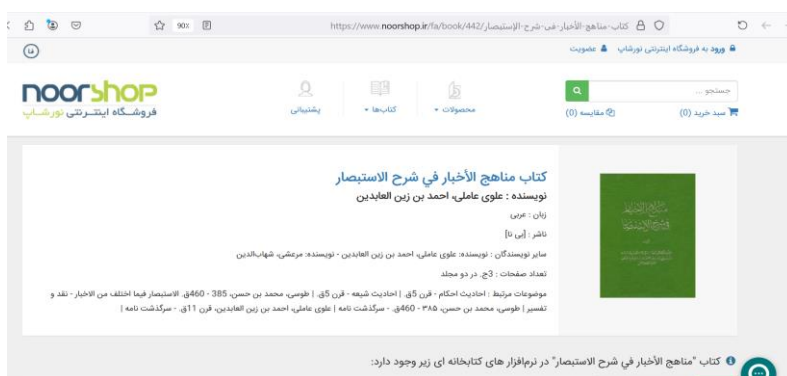
کتاب «مناهج الاخیار فی شرح الاستبصار» توسط «میر سید احمد بن زین العابدین علوی عاملی» در شرح کتاب استبصار شیخ طوسی نگاشته شده است. علاوه بر نرم‌افزار در دو سایت فروش و کتابخانه دیجیتالی نور نیز همین اشتباه دیده می‌شود. در متن موجود در این نرم‌افزار نام کتاب به دو صورت ذکر شده است؛ مثلاً در مقدمه کتاب آمده:

فسمّیته مناهج الاخیار فی شرح کتاب الاستبصار فهنا انا
اشرع فی المقصود و الله ولیّ الفضل و الجود.^۶

اما در خاتمه کتاب اینگونه تایپ شده است:

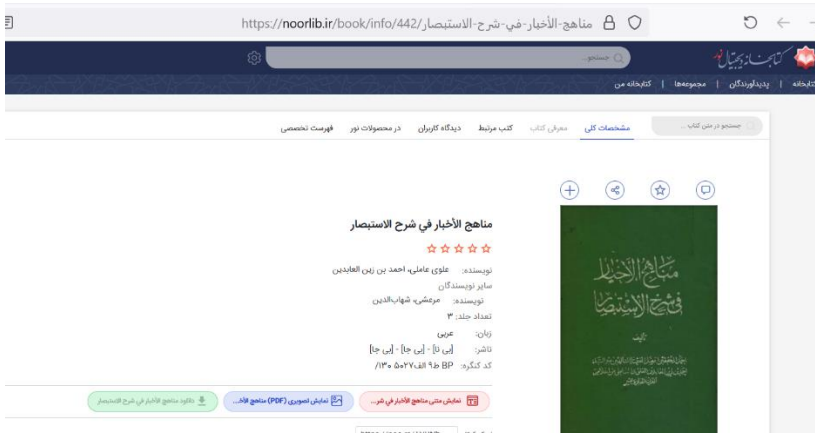
تمّ المجلّد الثالث من کتاب مناهج الاخبار فی شرح کتاب
الاستبصار.^۷

تصویر کتاب «مناهج الاخیار فی شرح الاستبصار» در فروشگاه اینترنتی نورشاپ این گونه است:



تصویر کتاب «مناهج الاخیار فی شرح الاستبصار» در کتابخانه دیجیتالی نور این چنین است:

۶. ج ۱، ص ۶.
۷. ج ۳، ص ۳۸.

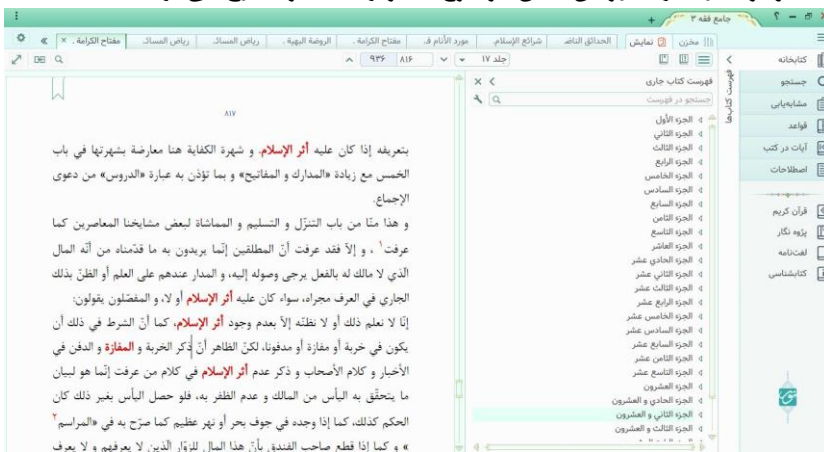


۲. درج نادرست تعداد جلد کتاب

یکی دیگر از نواقص نرم‌افزار «جامع فقه» درج نادرست جلد‌های برخی از کتاب‌هاست. به عنوان مثال در نرم‌افزار جامع فقه ۲ و ۳ کتاب «کشف الالتباس عن موجز ابی العباس» با این که چند مجلد است، اما به صورت تک جلدی ثبت گردیده، بدون این که گفته شود این جلد اول کتاب است. مشابه این اشکال در کتاب‌های متعددی دیده می‌شود.

۳. عدم تطابق شماره صفحات

یکی از مشکلاتی که در بهره‌گیری از «نرم‌افزار جامع فقه ۳» به چشم می‌خورد، این است که شماره صفحه اعلامی با شماره صفحه کتاب مطابق نیست. این مشکل تقریباً در اکثر کتاب‌ها وجود دارد. برای روشن شدن موضوع، تصویر یک نمونه درج می‌گردد:



اسیب‌شناسی ابزار رایانه‌ای در تحقیقات (۳)

۴. نیافتن برخی از حروف

یکی از اشکالاتی که شایسته است مراجعه‌کنندگان به نرم‌افزارهای نور از جمله «جامع الاحادیث ۳/۵» به آن دقت داشته باشند، واژگان دارای «ة» است که وقتی به صورت «ه» تایپ شود، یافت نمی‌گردد! به عنوان مثال، محمد بن مسلم می‌گوید:

از امام باقر علیه السلام درباره درهم‌هایی که در خانه پیدا می‌شود، سؤال کردم؛ فقال: **إِنْ كَانَتْ مَعْمُورَةً فِيهَا أَهْلُهَا فَهُوَ مَهْمٌ وَإِنْ كَانَتْ خَرِبَةً قَدْ جَلَا عَنْهَا أَهْلُهَا فَالَّذِي وَجَدَ السَّالِّ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ**.^۸

حضرت فرمودند:

اگر آن خانه، آباد است و اهلس در آن هستند، مال آنهاست و اگر خرابه است و اهلس از آن کوچ کرده‌اند، پس یابنده، به آن سزاوارتر است.

در این روایت دو واژه «معموره» و «خریبه» با «ة» نوشته شده‌اند؛ اگر کلمه «معموره» با «ه» نوشته شود در جست‌وجو مشکلی ایجاد نمی‌شود اما اگر کلمه «خریبه» با «ه» نوشته شود به هیچ وجه یافت نمی‌شود و به جای آن کلمه «خرب» یافت می‌شود!

دانش‌پژوه آموزشی قرآن و حدیث سال هفتم، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۴۰۴



۸. الکافی، ج ۵، ص ۱۳۸، ح ۵.

نمونه دیگر کلمه «سَتَّيْهِم» است که با جست‌وجوی آن، کلمه «ستته»، «سنة»، و «ستهم» هم یافت می‌شود ولی واژه «سنه» یافت نمی‌شود.

آسیب‌شناسی ابزار رایانه‌ای در تحقیقات (۳)

بنابراین برای یافتن کلمات دارای «ه» و «ة» باید دقت بیشتری مبذول داشت و یا جست‌وجو را در حالت‌های مختلف، تکرار کرد.

۵. اشکالات و ایرایش پایه

یکی از قوت‌های نرم‌افزار جامع الاحادیث، وجود ترجمه‌ها، نسخه‌ها و چاپ‌های مختلف از یک کتاب است؛ مثلاً برای «الکافی» دو چاپ «دار الحدیث» و «الاسلامیه» در این نرم‌افزار موجود است. اما نگارش متفاوت یک روایت در این نسخه‌ها سبب می‌شود که اگر محقق دقت لازم را نداشته باشد در تخریج احادیث به نتایج مطلوب دست نیابد. مثلاً در چاپ «اسلامیه» معمولاً بین کلمات دو بخشی فاصله وجود دارد اما در چاپ «دار الحدیث» بدون فاصله نگاشته شده است. در ادامه به چند نمونه اشاره می‌شود.

چاپ دار الحدیث	چاپ الاسلامیه
أما یَسْتَحِی ... لا یَعْرِف ^{۱۰}	أما یَسْتَحِی ... لا یَعْرِف ^۹

۹. چاپ الاسلامیه، ج ۲، ص ۶۳۵.

۱۰. چاپ دار الحدیث، ج ۵، ص ۳۵۱.

الغناءُ مَجْلِسٌ لَا يَنْظُرُ اللهُ ^{١٢}	الغناءُ مَجْلِسٌ لَا يَنْظُرُ اللهُ ^{١١}
فَلِمَ لَا يَدْفَعُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ ... مَا لَا نِهَآيَةَ لَهُ ... لَا جِسْمٌ ^{١٣}	فَلِمَ لَا يَدْفَعُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ ... مَا لَا نِهَآيَةَ لَهُ ... لَا جِسْمٌ ^{١٣}
كَيْفَ لَا يَخْطُرُهُ ^{١٦}	كَيْفَ لَا يَخْطُرُهُ ^{١٥}
قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ^{١٨}	قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ^{١٧}

در نمونه‌ای دیگر، امام صادق علیه السلام فرمودند:

إِقْرَأْ عَلَيَّ مَنْ تَرَى أَنَّهُ يُطِيعُنِي مِنْهُمْ وَيَأْخُذُ بِقَوْلِي: السَّلَامُ وَ
 أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالْوَرَعِ فِي دِينِكُمْ وَالْإِجْتِهَادِ لِلَّهِ
 وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَآدَاءِ الْأَمَانَةِ وَطَوْلِ السُّجُودِ وَحُسْنِ الْجَوَارِ.

اگر قسمت «وَطَوْلِ السُّجُودِ وَحُسْنِ الْجَوَارِ» با فاصله بین کلمات جست‌وجو شود در منابعی مانند الکافی،^{١٩} تحف العقول،^{٢٠} وسائل الشیعه^{٢١} و ... یافت می‌شود اما کتاب «مکاتیب الائمه علیهم السلام» در این یافته‌ها وجود ندارد؛ چون این قسمت بدون فاصله به صورت «وَطَوْلِ السُّجُودِ، وَحُسْنِ الْجَوَارِ»^{٢٢} ثبت شده است.

١١. چاپ الاسلامیه، ج ٦، ص ٤٣٣.

١٢. چاپ دار الحدیث، ج ١٢، ص ٧٨٩.

١٣. چاپ الاسلامیه، ج ١، ص ٨٠.

١٤. چاپ دار الحدیث، ج ١، ص ١٩٨.

١٥. چاپ الاسلامیه، ج ٥، ص ٩٠.

١٦. چاپ دار الحدیث، ج ٩، ص ٥٧٠.

١٧. چاپ الاسلامیه، ج ١، ص ٨٠.

١٨. چاپ دار الحدیث، ج ١، ص ١٨٩.

١٩. چاپ الاسلامیه، ج ٢، ص ٦٣٦؛ چاپ دار الحدیث، ج ٤، ص ٦٨١.

٢٠. ص ٤٨٧.

٢١. ج ١٢، ص ٥.

٢٢. مکاتیب الائمه علیهم السلام، ج ٤، ص ٢٠٤.

این اشکال در نرم‌افزار جامع الاحادیث زیاد است و اگر یک عبارت مانند «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ» با فاصله میان کلمات جست‌وجو شود در برخی از کتاب‌ها مانند الکافی چاپ دار الحدیث یافت نمی‌شود و در صورتی که بدون فاصله، برخی از کلمات مانند «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ» جست‌وجو شود در کتاب الکافی چاپ الاسلامیة یافت نمی‌شود!

در نرم‌افزار جامع فقه ۳، سه مورد از کتاب‌هایی که دارای چاپ جدید و قدیم هستند، در جست‌وجو با یکدیگر متفاوتند؛ چراکه در جست‌وجوها معمولاً نتایج مربوط به چاپ قدیم دیده می‌شود ولی نتایج چاپ جدید، یافته نمی‌شود! به عنوان نمونه در مفتاح الکرامة هنگامی که عین عبارت «یعلم الموصی بموت الموصی له و الظهور امارات البقاء» را جست‌وجو می‌کنیم، تنها چاپ قدیم نشان داده می‌شود. حال اگر عبارت دیگری از همان قسمت را جست‌وجو کنیم مانند «مع عدم علمه او ظهور قصد» چاپ جدید هم نمایش داده می‌شود؛ تصویر، گویای مطلب است:



در نمونه دیگر، با جست‌وجوی عبارت «الوصیه العاجز التنقیح» چاپ جدید کتاب «مفتاح الکرامة» در نتایج نشان داده شده ولی چاپ قدیم، دیده نمی‌شود! همچنین در این تصویر روشن است که ریاض المسائل چاپ قدیم در نتایج آمده ولی چاپ جدید آن نیامده است.

جامع فقه ۳

موضوع: الوصية - العايز - التصحيح

جستجو

مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)

صفحه ۱ از ۳ نتیجه

مستندین بر اساس کتاب پیش نمایش | مرتبشویی | میزان ارتباط

مستندین به معنای الفقه مستقیماً متعلق به زاده علی، ما سر المصنجان فی أحدھما إن الوصی رجل الی رجل و هو نائب فیس له أن یرد وصیته وإن الوصی الیہ وهو فی البیضاء فهو - بالخاص إن شاء قبل و إن شاء لم یقبل و والی الکتبی إذا الوصی الرجل الی أمیہ و هو نائب فیس له أن یرد وصیته أنه لو کان شاعدا فلی أن ینفذها بطلب تبریہ و رد الوصی إذا الوصی رجل الی رجل و هو شاعدا فله أن ینسج من قبول الوصیة و إن کان الوصی الیہ ثاماً و مات الوصی من قبل أن ینفذ مع الوصی الیہ فإن الوصیة لایمة

رئیس المصنجان (ط القمینة، جلد ۷، صفحه ۵۷)

الإسلام كما فی التصحیح أو كان موضع خلاف منه كما فی جامع المستفاد، أو بما هنا كما فی المسائل (و فی حاشیة) كما مرخ به المصنجان و الشیطان و غیره، بل لا أحد فیہ خلافاً بینھم، لكن فی التصحیح وجوبها علی المسلمین كلیة من غیر شرط ظهور الإزام علیہ السلام و لم یرد حال الضر بعدھا علی الإسلام - إن شاء الله - لکنه فلا ینسحق كراهه و لا یدخل فی الشر و الوفاء و الوصیة المرطبان وثالفة ذون الكلیة - إلى أن قال - و لو شاره و أطلق وجب الذل

مستند فقه الجواهر، جلد ۷، صفحه ۶۱

بدونه بخلاف المطلقه و اما صحتها مطلقه و مؤتمنه فیما لا أحد فیہ خلافاً، واد طخت به عبارت «المبسط» و غیره - [فی الوصیة بالترکة الماعز عن العالی] إزام علیہ حدی از خروج من بدنه فمات بطلت المقتد لا بالمقتد الأثر طاهر كما فی جامع المستفاد. و رافق أحدھما الوصیة بمجان القید فی الكلیة لا وصیة - و لو عجز عن التعلق كمت الإشرارة الباقی علی المراد بقرائن كما فی التصحیح و لا یكفر فیہ كما فی «إيضاح النافع» وعلیها كما فی «الروضة» و وإمعاناً كما فی

کتابخانه
جستجو
مشابهایی
فوائد
آیات در کتب
اصطلاحات
قرآن کریم
پژوه نگار
تفاتیبه
کتابشناسی
مجموعه
ابواب
دورههای فقهی (۱ انتخاب)
همه (۲)
مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)
مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)
قرن

دانش با آواز آموزه های قرآن و حدیث سال هفتم، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۴۰۴

همین اشکال در تذکره الفقهاء نیز مشاهده می‌شود. به عنوان نمونه با جستجوی عبارت «دین المیت یستوفی البینه شیخ» تنها چاپ قدیم این کتاب در نتایج نمایش داده می‌شود و برای نمایش چاپ جدید باید از واژگان دیگری مانند «یتعلق باعتبار استیفاء الدین» آن هم در قسمت جستجوی عین عبارت بهره برد.

جامع فقه ۳

موضوع: من المیت یستوفی البینه شیخ

جستجو

مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)

صفحه ۱ از ۲ نتیجه

مستندین بر اساس کتاب پیش نمایش | مرتبشویی | میزان ارتباط

مستندین به معنای الفقه مستقیماً متعلق به شیخ

من المیت یستوفی البینه شیخ

عین این کلمه یا عبارت

بدون این کلمات

محدود کردن جستجو به

کتاب (۱ انتخاب)

همه (۲)

تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح) (۲)

جامع المستفاد فی شرح الفوائد (۱)

پدیدآور اصلی

زبان

مجموعه

ابواب

دورههای فقهی (۱ انتخاب)

همه (۲)

مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)

قرن

قبل الرهن أو بعد الفلک لو بصر لأمیاً شیئاً من ذئبه، و الضمان إنما یتعلق باعتبار استیفاء الذئب منه و لم یستوف. هذا علی قول الی حنیفة - إن الرهن بالتمن، فیصیر التمن رهناً عنده، و یكون المرتهن أحق بضمته من المراد لو مات الرهن، فصح تعینہ، لتعلق حی الفکتة به و لا حی کالمرتهن فی هذا. بلی مرهونه لما تقدم، و لکن منھما أن یردھما أولاً كما کن، لأن لکل منهما حلاً محتملاً لیه، بخلاف ما إذا أجرة و لو مات الرهن قبل الرد إلى تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح، جلد ۷، صفحه ۶۶)

علی العتق و الهیة، و لو کان الذئب حالاً، فال ذئب الشاعلی، فممن حله من ثمنه، و عمل إنته المطلق علی البیع فی عرفه لمجمعی، و لکنه و الفسخ أطلق و قال - الرکوب، استوفی نهاراً، و رد إلى المرتهن لیلاً لتنبیه لو باع عمداً و لم یقبل التمن، کان له حبس العمد فی بدھ إلى أن یستوفی التمن، فلا یزال بدھ بسبب الرهن فصرفه فمات. لم یجب علیہ فیمنته لأنه ألقه بؤذنه، و إن ضربه بغير إنته فمات، لکنه بؤذنه بخلاف ما إذا ضرب الزوج أیزنه أو الإزام إیماناً تعزیراً!

تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح، جلد ۷، صفحه ۶۶)

لمصلحتهم من غیر التمن، فرج - لو کان الذئب للکتاب، لم یحجر علیہ الحاکم، لأن الحاکم لا یستوفی ما للکتاب فی الذمم، بل یحفظ أیمان أموالهم. ب - ابتداء، و هو أحد قولی الشاعلی، و فی الآخر أیها تجان الذین المؤتمنه، فیشتم التمن بین أصحاب هذه الذین و الذین الحاکم ابتداء، كما لو مات - الذئب، فیفسخ البیع إلى شاع، أو یترک مسألة لو اشتری بعد الحجر علیه أمیة یا لیمان مؤتمنه أو حاکم، دخلت فی البیع فی فساد الذین، کما قاله المول تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح، جلد ۷، صفحه ۵۶)

کتابخانه
جستجو
مشابهایی
فوائد
آیات در کتب
اصطلاحات
قرآن کریم
پژوه نگار
مجموعه
ابواب
دورههای فقهی (۱ انتخاب)
همه (۲)
مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)
مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)
قرن

جامع فقه ۳

موضوع: یتعلق باعتبار استیفاء الذئب

جستجو

مقارن - مطلق - جلی - تا ... (۲)

صفحه ۱ از ۲ نتیجه

مستندین بر اساس کتاب پیش نمایش | مرتبشویی | میزان ارتباط

مستندین به معنای الفقه مستقیماً متعلق به

یتعلق باعتبار استیفاء الذئب

عین این کلمه یا عبارت

بدون این کلمات

محدود کردن جستجو به

کتاب

همه (۲)

تذکره الفقهاء (ط القمینة، الطهارة إلى المصلاة) (۱)

تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح) (۱)

پدیدآور اصلی

قبل الرهن أو بعد الفلک لو بصر لأمیاً شیئاً من ذئبه، و الضمان إنما یتعلق باعتبار استیفاء الذئب منه و لم یستوف. هذا علی قول الی حنیفة - إن الرهن بالتمن، فیصیر التمن رهناً عنده، و یكون المرتهن أحق بضمته من المراد لو مات الرهن، فصح تعینہ، لتعلق حی الفکتة به و لا حی کالمرتهن فی هذا. بلی مرهونه لما تقدم، و لکن منھما أن یردھما أولاً كما کن، لأن لکل منهما حلاً محتملاً لیه، بخلاف ما إذا أجرة و لو مات الرهن قبل الرد إلى تذکره الفقهاء (ط القمینة، الإجازة إلى النکاح، جلد ۷، صفحه ۶۶)

کتابخانه
جستجو
مشابهایی
فوائد
آیات در کتب
اصطلاحات
قرآن کریم
پژوه نگار

۶. مشابه یابی ناقص

یکی از قوت‌های نرم‌افزارهای نور، مشابه‌یابی است. با کلیک بر روی قسمت «احادیث مشابه» به سهولت، احادیثی که درصد مورد تنظیم مشابهت آن با حدیث مورد جست‌وجو در محدوده تعریف‌شده باشد، یافت می‌شود. اما محققان باید توجه داشته باشند که در برخی مواقع، هنگام مشابه‌یابی نیاز به دقت بیشتری است. به عنوان مثال، وقتی این حدیث جست‌وجو شود: **أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده.**

در منابع مختلفی یافت می‌شود؛ اما در قسمت تشابه، بسیاری از آن موارد نمایش داده نمی‌شود. دو تصویر ذیل گویای مشکل است:

The screenshot shows a search interface with the following text in the results area:

أما ما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده.

فقال رسول الله ص: أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده، قال ع: ذهبنا يا رسول الله فقلنا رسول الله ص: يا علي أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده، فبقيتم يا علي في ذلك في عقيب من الأجر- وقلن اليوم يتكون لك لو خرجت مع رسول الله ص، و لك يفل أجور كل من خرج مع رسول الله ص سرفاً طامعاً، وإن لك علم- يا علي إن أشأنا الله وبهتيتك أن نشاهد من حمتو ستمة في سائر أحواله، إن الله يأمر الجهادين في جميع سببنا هذا أن يرفع الأرض التي نسير عليها، والأرض التي تكون أنت عليها، وتكون تصرف حتى تضاهية حشداً وأصحابه- في سائر أحوالهم، فلا تعرفك الأرض من رؤيتك من رؤيتك أصحابه، بلغيت ذلك عن الشكائبة والمراسلة.

عن عيسى بن عبد الله القمي قال سمعت أبا عبد الله جعفر الصادق ع يقول: إن رسول الله ص بعث أبا بكر بقرعة فسار حتى إذا بلغ الحقة

جست‌وجوی حدیث «أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده»

The screenshot shows a search interface with the following text in the results area:

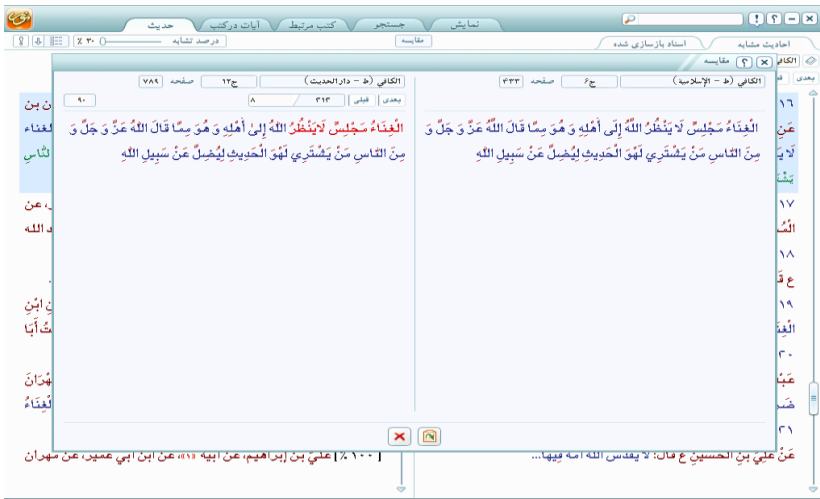
أما ما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده.

فقال رسول الله ص: أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده، قال ع: ذهبنا يا رسول الله فقلنا رسول الله ص: يا علي أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده، فبقيتم يا علي في ذلك في عقيب من الأجر- وقلن اليوم يتكون لك لو خرجت مع رسول الله ص، و لك يفل أجور كل من خرج مع رسول الله ص سرفاً طامعاً، وإن لك علم- يا علي إن أشأنا الله وبهتيتك أن نشاهد من حمتو ستمة في سائر أحواله، إن الله يأمر الجهادين في جميع سببنا هذا أن يرفع الأرض التي نسير عليها، والأرض التي تكون أنت عليها، وتكون تصرف حتى تضاهية حشداً وأصحابه- في سائر أحوالهم، فلا تعرفك الأرض من رؤيتك من رؤيتك أصحابه، بلغيت ذلك عن الشكائبة والمراسلة.

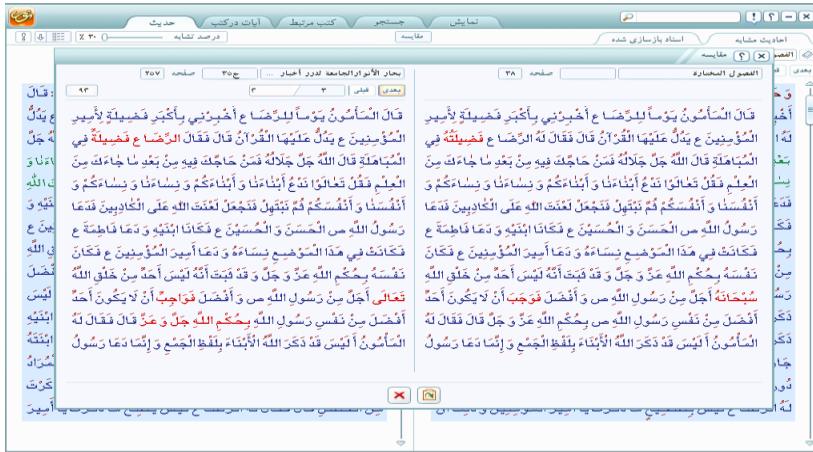
عن عيسى بن عبد الله القمي قال سمعت أبا عبد الله جعفر الصادق ع يقول: إن رسول الله ص بعث أبا بكر بقرعة فسار حتى إذا بلغ الحقة

مشابه‌یابی حدیث «أما ترضى أن تكون منى بمرتلة هارون من موسى إلا أنه لا نبي بعده»

در همین قسمت مشابه‌یابی، وقتی مقایسه‌ای بین دو حدیث ایجاد می‌شود، تفاوت‌های دو متن به صورت رنگ قرمز مشخص می‌گردد، اما گاهی بدون این‌که تفاوتی بین دو عبارت باشد، قسمتی از عبارت به رنگ قرمز نمایش داده می‌شود. در ادامه، تصویر دو نمونه از این مشکل ارائه می‌گردد.



در عبارت بالا جمله «الغناء مجلس لا ينظر» تفاوتی در دو متن ندارد اما با رنگ قرمز نشان داده شده است.



در عبارت بالا «بحکم الله» تفاوتی ندارند ولی با رنگ قرمز نمایش داده شده است.

۷. نشناختن خطّ بعدی

اشکال دیگری که در جست‌وجوی برنامه به وجود می‌آید، آن است که وقتی انتهای یک جمله به ابتدای خطّ بعدی برود، دیگر یافت نمی‌شود. مثلاً در تفسیر قمی ذیل آیه ۷۱ تا ۷۳ حدیثی از امام صادق علیه السلام نقل شده که این حدیث در دو صفحه منتشر گردیده است. قسمت اول چنین است:

لَوْ أَنَّ هَذِهِ الْكَلِمَةَ قَالَهَا أَهْلُ الْمَشْرِقِ وَ أَهْلُ الْمَغْرِبِ لَكَانُوا
بِهَا خَارِجِينَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ لَكِنْ قَدْ سَمَّاهُمْ اللَّهُ مُؤْمِنِينَ.

قسمت دوم چنین است:

بِإِقْرَارِهِمْ وَ قَوْلُهُ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ» فَقَدْ
سَمَّاهُمْ اللَّهُ مُؤْمِنِينَ بِإِقْرَارِهِمْ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: صَلِّقُوا.^{۲۳}

اگر کسی جمله «سَمَّاهُمْ اللَّهُ مُؤْمِنِينَ بِإِقْرَارِهِمْ» را جست‌وجو کند به این حدیث در این کتاب دست پیدا نمی‌کند.

نمونه دیگر در ذیل آیه ۶۱ سوره نساء است:

«وَ لَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا» قَالَ: كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ، بَكَى بُكَاءً شَدِيدًا.^{۲۴}

کلمه «شدیدا» در صفحه بعد درج شده است. در نتیجه اگر عبارت «بکی بُكاءً شَدِيدًا» جست‌وجو گردد به این حدیث در کتاب «تفسیر قمی» دسترسی پیدا نخواهد شد.

۸. رکوردهای بی‌ربط در جست‌وجو

نرم‌افزار جامع الاحادیث کمک شایانی در تخریب احادیث می‌کند؛ اما رکوردهای بی‌ربط یا کم‌ارتباط یافته‌شده نیز کم نیستند. به عنوان مثال اگر در این نرم‌افزار واژه «سب» جست‌وجو شود کلماتی مانند «سبک و کسب» نیز یافت می‌شود. این خطا بدین جهت است که «کاف»

۲۳. تفسیر القمی، ج ۱، ص ۳۰.

۲۴. تفسیر القمی، ج ۱، ص ۳۱۴.

به عنوان «حرف جر و یا خطاب» تشخیص داده می‌شود؛ یعنی همان‌گونه که «سبی، سبه، سبها و ...» یافت می‌شود، چنین تصوّر می‌شود که «کاف» نیز یک حرف است که به «سب» اضافه شده است.

مجرای ساخته - ۴: در ناسزاگویی و دشنام به او زیاد روی کرد.

السَّبَّ: [سب]: بسیار دشنام گوی.

السَّبُّ: [سب]: ننگی، آنکه مورد دشنام مردم قرار گیرد.

السَّبُّ: [سب]: من الحرّ أو البرّ أو الدهني: گرما یا سرما یا روزگاری که برای مدتی پایدار ماند.

السَّبُّ: [سب]: انگشت سیّاه، هفته، این واژه سرپای است.

سَبَّكَ الفسفة: نقره را گذاخت و در قالب ریخته - الكلام: سخن را اصلاح و نیکی کرد - تَه التَّجَارِبُ: تجربه‌ها یا آزمون.

سَبَّكَ: شیبك: مترادف (سَبَّكَها) است - الكلام: سخن را نیکی گردانید.

السَّبُّ: - معنی: «صنعة سَبَّكَ السَّعَافين»:

دانش‌پژوه آموزشی قرآن و حدیث سال هفتم، شماره بیست و هشتم، بهار ۱۴۰۴

جز انتشار میراث عمر و سعادی قمر دیگری داشت؟ آیا کتابهای تدوین شده در آن شرایط جز مجموعه‌ای از آکادیمی بود؟

با یک دقت نظر روشن خواهد شد که **سبک** رجال ابن غضائری به **سبک** کتب رجالی عامه شباهت دارد و به همان اندازه روش تألیف آن از کتب رجالی شیعه فاصله دارد.

الابلیغ آیا المختار اتی آتیه و لم اک ذا قریبی لیدیه و لا صهر و ما کان عنیدی من تراث و رفقه و لا صدقات من **سبکی** و لا غدر و لکن دراک الزکض فی کل غارة و صبری اذا ما الموت کان و را السمر بسایفة یغشی الیابان فضولها اکفکفا عتی بایبض ذی وفر یعنی:

از پیامبر صلی الله علیه و آله کلامی شنیدیم که از تأویل و معنای آن جز خیر چیزی نفهمیدیم. آن حضرت فرمود: گروهی از کسانی که با من هم صحبت بوده‌اند و نزد من مقام و منزلتی **کسب** کرده‌اند بر سر حوض کوفه به نزد من وارد می‌شوند. وقتی در جایگاه خود ایستادند و سرا دیدند ناگهان آن حضور من برده می‌شوند و آنان را به سمت چپ می‌برند. من می‌گویم: پروردگارا، اصحاب! اصحاب! به من پاسخ داده

نمونه دیگر، جست‌وجوی کلمه «کسب» است که در یافته‌های نرم‌افزار، واژگانی مانند «لسبهم، سبی، سبه، سبکه سب، سبّنی و ...» نیز به دست می‌آید.

نمونه دیگر این‌که وقتی کلمه «عید» جست‌وجو شود کلماتی مانند «بعید» هم یافت می‌شود؛ به دلیل این‌که «باء» در ابتدای کلمه «بعید» به عنوان حرف جر تلقی می‌گردد.

مورد دیگر، واژه «بر» و «کبر» است؛ وقتی هر کدام از آنها جست‌وجو شود، کلمه دیگر هم در رکوردها پیدا می‌شود.

نتایج جستجو: عید

عنوان کتاب	جلد	صفحه
معجم‌الاصطلاح (ط - بیروت)	ج ۸۵	۹۸
معجم‌الاصطلاح (ط - بیروت)	ج ۸۵	۱۰۴
معجم‌الاصطلاح (ط - بیروت)	ج ۸۵	۱۰۷
معجم‌الاصطلاح (ط - بیروت)	ج ۸۵	۱۵۷

و بیته عن أبيه عن صفوان الجمال قال: قلت لأبي عبد الله ع إن عيدنا مسلمي لا نصلي فيه وإنه مصاب وإمامنا مخالفاً أفاكم به فقال لا قلت إن قداماً خلقه قال نعم قلت فإن أن يفرغ قال سيح وكبر إنما هو بمنزلة التثنية وكبر و هل.

قوله فسلم هذا السلام غير محمود لأنه يظهر أن صلاته كانت باطلة نعم ذكر في الثقلية استحباب قطع الصلاة بتسليمه لو كبر قبله ناسياً أو طائفاً أنه كبر.

قال: قلت لأبي عبد الله ع رجل شك في الأذان وقد نحل في الإقامة قال يخشى قلت رجل شك في الأذان والإقامة وقد كبر قال يخشى قلت رجل شك في التكبير وقد قرأ قال يخشى قلت شك في الإقامة قال يخشى قلت شك في الركوع وقد سجد قال يخشى علي صلواتي ثم قال يا زائدة إذا خرجت من شيء ثم نحللت في غيره فشككت ليس بشيء.

الثاني ما ذكره والدي قدس سره نقلاً عن مشايخه و هو أن الشك في الركعات إنما يكون إذا علم إنصاف ركعة لا سجالة وهذا هو الشك الذي لا يعلم

در تصویر بالا کلمه «بر» جست‌وجو شده ولی علاوه بر واژه «بر» کلمه «کبر» هم یافت شده است.

نتایج جستجو: بر

عنوان کتاب	جلد	صفحه
الحدیث الثامن والستون [۱] ص ۸۴۱	ج ۴	۸۴۷
الحدیث الثامن والأربعون [۲] ص ۸۴۱	ج ۴	۸۵۱
الحدیث الثامن والأربعون [۱] ص ۸۴۱	ج ۴	۸۵۴
الحدیث الثامن والأربعون [۲] ص ۸۴۱	ج ۴	۸۵۷

عُودَ فَإِنَّمَا تَقَفَ عَلَى لِسَانِكَ الشَّيْخَانُ ثُمَّ رَفَعَ حَتَّى رَأَسَهُ فَصَبَّحَ صَبْحَةً وَفَارَقَ الْمُنْيَا رَجِمَهُ اللَّهُ قَالَ: فَكَرِهْتُ، ثُمَّ قَالَ: صَبَّحَ عَلَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، بَرٌّ، مَا قَالَ عَلَى اللَّهِ وَ لَا عَلَى رَسُولِهِ قَطُّ إِلَّا الْحَقَّ، فَتَسَبَّحُوا اللَّهَ رَجْمًا تَحْتَهُ عُنُقُهُ وَ حَذْلَاتِهِمَا إِيَّاهُ قَالَ أَبُو بَرٍّ: قَالَ الْحَسَنُ هَذِهِ الْمَقَالَةُ إِمَّا أَوَّلُ عُمُرِهِ فِي أَوَّلِ عَهْدِ الْحِجَابِ وَ هُوَ مُتَوَارٍ إِمَّا بَيْتِ أَبِي خَلِيفَةَ وَ هُوَ يَزِيدُ مِنَ الشَّيْخَانِ: فَلَمَّا كَبُرَ وَ شَهِدَ [۱] سَبْعِينَ يَوْمًا مَا يَقُولُ إِمَّا عَلَى عَلَيْهِ السَّلَامُ] خَلُوتُ بِهِ فَتَدَرَّجَتْ مَا سَمِعْتُ مِنْهُ.

عَلَيْكُمْ يَا بَنِي بَالِغُوا فِي التَّوَّابِلِ وَ التَّيَّابِلِ وَ التَّيَّابِ وَ التَّيَّابِ وَ التَّقَاطُعِ وَ التَّقَابُحِ وَ التَّقَرُّقِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْفِيءِ وَ الْفَيْتُونِ وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ.

ضمت الطييفة والكسر والفجر والحمة والعصية.

و الحَيَفِيَّةُ عَلَى أَرْبَعِ مَعْنَى: عَلَى الْكِبَرِ وَ الْقُدْرَةِ وَ الْحَيَوِيَّةِ وَ الْعَصِيَّةِ.

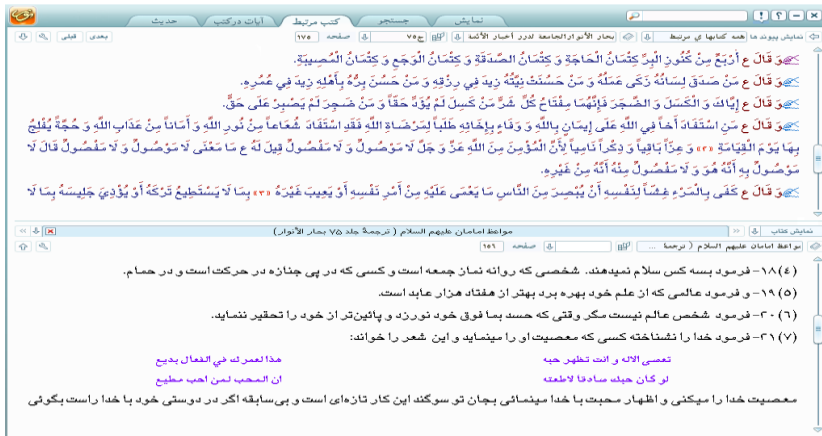
در تصویر بالا کلمه «کبر» جست‌وجو شده ولی علاوه بر واژه «کبر» کلمه «بر» هم یافت شده است.

در نمونه‌های دیگر وقتی کلمه «کرمان» جست‌وجو شود واژگانی مانند «رمان و فرمان» هم یافت می‌شود.

حال اگر قسمت تطابق حروف (دقت) و تطابق کلمات در سمت چپ نرم‌افزار فعال شود این مشکل رفع می‌شود؛ اما اگر کلمه مورد جست‌وجو به صورت جمع و یا همراه ضمیر باشد، یافت نمی‌شود. مثلاً اگر کلمه «کسب» جست‌وجو شود، دیگر کلمه «کسبه، کسبهم، لکسب و ...» یافت نمی‌شود.

۹. ناسازگاری متن و ترجمه

ناسازگاری بین متن عربی و ترجمه ارائه شده از آن، نتیجه کم‌دقتی دست‌اندرکاران این نرم‌افزار است. به عنوان مثال در بحار الانوار جلد ۷۵، صفحه ۱۷۵ چند روایت ذکر شده است که وقتی به ترجمه ذیل احادیث مراجعه می‌شود کاملاً متفاوت هستند و هیچ ارتباطی با متن ندارند. در ادامه تصویر متن روایت و ترجمه آن ارائه می‌شود.



ترجمه ارائه شده: «به سه کس سلام نمی‌دهند؛ شخصی که روانه نماز جمعه است و کسی که در پی جنازه در حرکت است و در حمام» مربوط به متن حدیث «ثَلَاثَةٌ لَا يُسَلِّمُونَ: الْهَائِشِي إِلَى الْجُمُعَةِ وَالْهَائِشِي خَلْفَ جِنَازَةٍ وَ فِي بَيْتِ الْحَمَامِ» است.

از سوی دیگر ترجمه حدیث «أَرَبِعٌ مِنْ كُنُوزِ الرِّبِّ: كِتَابُ الْحَاجَّةِ وَ كِتَابُ الصَّدَقَةِ وَ كِتَابُ الْوَجْعِ وَ كِتَابُ الْمُصِيبَةِ» چنین است:

چهار چیز از گنج‌های نیکوکاری است: پنهان کردن حاجت و پنهان داشتن صدقه و پنهان نمودن درد و مخفی داشتن گرفتاری.

۱۰. اشتباه در ثبت کلمات

اشکال دیگری که در نرم‌افزار جامع الاحادیث دیده می‌شود، اشتباه در ثبت کلمات است؛ مثلاً:

روی عن الصادق عليه السلام قال: اطفال المؤمنین یتهدون الی آبائهم

یوم القیمة.^{۲۵}

در حالی که کلمه صحیح «القیامة» است.

نمونه دیگر:

امیر المؤمنین علیهما السلام از نزدیک مردی عبور کردند که بسیار پُرحرفی می‌کرد، حضرت در نزد او توقّف کردند و فرمودند: ای مرد، تو بر فرشتگان حافظ خود با این پُرحرفی کتابی را املا می‌کنی. از آن چه به تو سود می‌دهد سخن بگو و از سخنان واهی درگذر.^{۲۶}

در حالی که تحیت صحیح در این نمونه «علیه السلام» است.

نتیجه

یکی ارمغان‌های گسترش تکنولوژی‌های مدرن، تولید نرم‌افزارهای علوم اسلامی است. این توسعه ماشینی ثمرات فراوانی در عرصه تحقیق دارد. اما دانشیان عرصه تحقیق در کند و کاو نرم‌افزاری با مشکلاتی مواجه خواهند شد. در این تحقیق به برخی از آسیب‌ها در دو نرم‌افزار جامعه فقه ۳ و جامع الاحادیث ۳/۵ پرداخته شد. بر پایه اشکالات تبیین‌شده، پژوهشگران در تحقیقات خود نمی‌توانند به صرف جست‌وجو اکتفا کنند بلکه باید از صحت نام، جلد و صفحات کتاب، مشخصات نویسنده، اشکالات ویرایشی و نگارشی، جست‌وجوی کامل، تطبیق ترجمه و متن و ... مطمئن شوند؛ زیرا نرم‌افزارهای یادشده تضمینی نسبت به صحت این امور ندارند.

۲۵. مرآة العقول، ج ۱۴، ص ۲۳۵.

۲۶. کتاب المواعظ، ص ۸۷.

کتاب‌نامه

۱. تفسیر القمی، علی بن ابراهیم قمی، تحقیق سیّد طیب موسوی جزایری، قم، دار الکتب، سوم، ۱۴۰۴ق.
۲. صحیفه امام، سیّد روح الله موسوی خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۹ش.
۳. الکافی، محمّد بن یعقوب کلینی، تحقیق دار الحدیث، قم، دار الحدیث، اول، ۱۴۲۹ق.
۴. کتاب المواعظ، محمّد بن علی ابن بابویه، ترجمه عزیز الله عطاردی قوچانی، تهران، نشر مرتضوی، اول.
۵. الکافی، محمّد بن یعقوب کلینی، تحقیق علی اکبر غفاری و محمّد آخوندی، قم، دار الکتب الاسلامیه، چهارم، ۱۴۰۷ق.
۶. مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول، محمّد باقر بن محمّد تقی مجلسی، تحقیق سیّد هاشم رسولی محلاتی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، دوم، ۱۴۰۴ق.
۷. مکاتیب الرسول ﷺ، علی احمدی میانجی، قم، دار الحدیث، اول، ۱۴۱۹ق.
۸. فصلنامه دانش‌ها و آموزه‌های قرآن و حدیث، ش ۸، بهار ۱۳۹۹ش و ش ۹، تابستان ۱۳۹۹ش و ش ۱۶، بهار ۱۴۰۱ش.